

ГОНґАДЗЕ Справа — перебіг подій, що відбуваються унаслідок вбивства опозиційного журналіста **Г. Гонґадзе**. 16 вересня 2000 після неоднораз. залякувань владою він безслідно зник. 19 вересня 2000 журналісти передали Президентові України **Л. Кучмі** відкритий лист з вимогами якнайшвидшого розслідування та оголосили про початок акції «Знайдіть журналіста», що мала продовжуватись доти, поки його не буде знайдено. Водночас у зв'язку із зникненням журналіста про протест заявила й міжнародна правозахисна організація «Amnesty International», яка не заперечувала імовірності того, що він таємно затриманий однією із владних структур і що йому можуть загрожувати тортури, погане ставлення або вбивство.

2 листопада 2000 у лісі поблизу с. Чернин Таращан. р-ну Київ. обл. знайшли обезголовлене тіло разом із браслетом і медальйоном Георгія (ідентифіковані близьким другом і колегою по роботі та ще кількома особами, які його знали). Присутні на ексгумації прокурор Київ. обл. і Головний судмедексперт України дійшли висновку, що труп пролежав у землі кілька років (його стан під час виявлення був такий, що поверховий огляд давав підстави для припущення про великий термін захоронення, хоча ін. ознаки свідчили про нещодавню смерть, а тіло ж могло бути оброблене хімічним реагентом). Знайдені прикраси вирішили не представляти для опізнання. Після цього будь-які експертизи були відкладені, а високопосадовці з оточення **Л. Кучми** стверджували, що Гонґадзе живий. Тіло, знайдене в Таращан. р-ні, перевезли до моргу на вул. Оранжевоя у Києві.

28 листопада 2000 лідер Соціалістичної партії України **О. Мороз** оприлюднив аудіозаписи, зроблені колишнім співробітником охорони **Л. Кучми**, офіцером СБУ **М. Мельниченком**. Записи свідчили, що Президент України і його найближче оточення, керівники МВС і СБУ мали безпосереднє відношення до зникнення Гонґадзе. Було створено Тимчасову слідчу комісію ВР України у **Г. С.** на чолі з народним депутатом України **Г. Омельченком**. 14 грудня 2000 голова СБУ **Л. Деркач** назвав аудіозаписи фальшивкою.

Наприкінці 2000 Генеральний прокурор України **М. Потебенько** написав листа на ім'я керівника СБУ з проханням «утримуватися від проведення слідчих дій» заради «об'єктивності розслідування» і у зв'язку «з наклепами на вищих посадових осіб держави». 11 січня 2001 **М. Потебенько** заявив, що таращанське тіло швидше за все належить Гонґадзе, однак при цьому запевняв, що вести аудіозаписи у кабінеті Президента України неможливо. Згодом Генеральна прокуратура України оголосила, що записи в кабінеті Президента України

справді були зроблені, але запис, оприлюднений **О. Морозом**, скомпільовано. У лютому 2001 у відставку відправлений **Л. Деркач**, згодом — Міністр внутрішніх справ України **Ю. Кравченко**, яких підозрюють в організації зникнення журналіста. Під тиском громадськості, починаючи від грудня 2000, закордонні фахівці провели низку експертиз, одні з яких підтвердили, а інші заперечили, що знайдений труп — тіло Гонґадзе.

Зникнення опозиційного журналіста стало початком системної кризи режиму **Л. Кучми**. У грудні 2000 в Києві, а від лютого 2001 у інших регіонах України розпочалась акція «Україна без Кучми». Влада ж і надалі намагалася всіляко заплутати хід розслідування справи. Першу експертизу плівок **М. Мельниченка** було проведено у США експертами високої кваліфікації, які підтвердили, що записи оригінальні. Після того провладні структури запросили інших експертів, які заявили, що неможливо встановити: записи справжні чи змонтовані. Тим часом почали зникати свідки у **Г. С. Колиш.** офіцер Упр. боротьби з організов. злочинністю **І. Гончаров**, який мав інформацію про те, як саме і ким виконувались викрадення і вбивство, раптово помер 8 серпня 2003 за нез'ясованих обставин в ув'язненні.

У червні 2004 до рук кореспондента британської г. «The Independent» **А. Крушельницького** потрапили документи, що нібито підтверджували причетність силових структур до організації зникнення Гонґадзе та свідоме гальмування владою України розслідування вбивства. Документи було передано працівниками українських правоохоронних органів, обурених такими діями керівних структур. Висувалася версія, що Генеральний прокурор України **С. Піскун** (наступник **М. Потебенька**) наблизився до розкриття таємниці зникнення, коли його відсторонили від справи, а новопризначений на цю посаду **Г. Васильєв** оголосив, що попередні дії нічого не виявили і почав згортати подальше розслідування. Зокрема, він звільнив з-під варти екс-керівника Департаменту зовнішнього спостереження МВС України генерала **О. Пукача** (від 23 жовтня до листопада 2003 — заарешт.), який наказав знищити документи по справі.

Спроби загальмувати і припинити розслідування **Г. С.** спричинили нові хвилі протестів і стали одним із вирішальних факторів, що об'єднали праві та ліві політичні сили, сприяли подальшій кризі режиму **Л. Кучми**. У вересні 2004 в Україні відбулися акції у зв'язку з 4-ю річницею зникнення Гонґадзе, спеціальну заяву щодо відсутності результатів у розслідуванні зробив ЄС. Крім діючих на той час країн-членів ЄС, до заяви приєдналися Болгарія, Румунія, Туреччина, Хорватія, Албанія,

Боснія і Герцеговина, Македонія, Сербія та Чорногорія, Ісландія, Ліхтенштейн і Норвегія. Міжнародна організація «Reporters Unlimited» закликала провести відкрите розслідування справи. Цього не було зроблено, тому вимога розкрити правду про зникнення журналіста стала однією з осн. під час акцій протесту в Україні у ході президент. виборів у листопаді-грудні 2004, що завершилися перемогою прибічників В. Ющенка. У грудні 2004 на посаду Генерального прокурора України повернувся С. Пискун, який стимулював новий тур розслідування.

24 січня 2005 під час зустрічі з європейськими законодавцями у Раді Європи В. Ющенко пообіцяв, що справу буде розкрито, назвав вбивство Гонгадзе «моральним викликом», а 1 березня 2005 заявив, що є підстави говорити про розкриття Г. С. і що попередня влада була «дахом» для вбивць. 4 березня 2005 на своїй дачі під Києвом був знайдений мертвим з двома вогнепальними пораненнями экс-міністр внутрішніх справ Ю. Кравченко (ймовірно покінчив життя самогубством) — один із ключових свідків.

15 березня 2008, після понад дворічного розгляду справи, Апеляційний суд Києва засудив виконавців вбивства, колишніх офіцерів міліції В. Костенка й О. Поповича до 12-ти, М. Протасова — до 13-ти р. позбавлення волі. Ще один співучасник злочину — экс-керівник Департаменту зовнішнього спостереження МВС України О. Пукач — перебував у розшуку, а у 2009 був затриманий. О. Пукач визнав свою причетність до вбивства Георгія Гонгадзе та зізнався, що злочинний наказ отримав від Ю. Кравченка, у 2013 його засуджено

до довічного позбавлення волі. Зізнання О. Пукача були підставою для порушення проти Л. Кучми кримінальної справи за підозрою в причетності до вбивства Гонгадзе, втім Печерським судом Києва її було закрито (2011). Замовники вбивства досі не встановлені.

Рекомендована література

1. Кіпіані В. Історія життя керівника «Української правди» // Київ. відомості. 2000, 13 жовт.;
2. A. Applebaum. A Ukrainian murder mystery // Posted Wednesday. 2000, Dec. 27;
3. Чобіт Д. Час підлої влади, або Чи є «Справа Гонгадзе» справою Кучми? Броди; К., 2001;
4. A. Karatnysky. Gongadze's legacy for Ukraine // Wall Street J. Europe. 2003, Sept. 25;
5. J. Koshiw. Beheaded. The Killing of a Journalist. London, 2003 (укр. перекл. – Обезголовлений. Вбивство журналіста. К., 2004); Т. Kuzio. Unresolved Gongadze murder may be issue in Ukrainian elections // Urasia Daily Monitor. 2004. Vol. 1, Issue 39;
6. Примаченко А. «Среди сотрудников органов внутренних дел оборотней осталось не меньше, чем уже привлеченных к ответственности». Уверен генеральный прокурор Святослав Пискун // ДТ. 2005, 5 фев.;
7. Справа Гонгадзе як дзеркало української влади // СВ. 2005, 24 лют.

Ю. І. Шаповал

Бібліографічний опис:

Гонгадзе Справа / Ю. І. Шаповал // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2007. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-25725>. — Останнє поновлення : 2023.

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).